

J.D. Vance

Una família americana

Traducció d'Albert Torrecasana

Pròleg de Jordi Graupera

ara
LLIBRES

Títol original: *Hillbilly Elegy*

Primera edició: maig del 2018

© Dels textos: J.D. Vance, 2016

© Del pròleg: Jordi Graupera, 2018

© De la traducció: Albert Torrecasana, 2018

© d'aquesta edició:

Ara Llibres, sccl

Pau Claris, 96, 3r 1a

08010 Barcelona

www.aralibres.cat

L'equip editorial de SOM Ara Llibres que ha treballat en aquest volum està integrat per Marta Abella, Miquel Adam, Maria Gafarot, Joan Carles Girbés, Sònia Herrera, Eduard Hurtado, Maika Pascual, Enric Rújula, Joan Sanabria i Roser Sebastià.

Disseny de la col·lecció: www.setanta.es

Imatge de coberta: Getty Images

Correcció: Elisabet Kamal, Núria Puyuelo i Ariadna Saballs

Fotocomposició: gama, sl

ISBN: 978-84-16915-55-2

Dipòsit Legal: B 7862-2018

som* ara llibres

Pausa és un segell editorial de Som, un grup cooperatiu que vol dotar la societat d'una indústria cultural i de comunicació innovadora i sòlida. Perquè la cultura ens fa ser qui som: col·lectiu, societat, país.

Més informació: www.som.cat.

Tots els drets reservats als titulars del *copyright*.

som* la cultura de tots

Introducció

EM DIC J.D. VANCE i trobo que hauria de començar amb una confessió: l'existència d'aquest llibre que tens a les mans em sembla una mica absurda. A la coberta diu que són unes memòries, però tinc trenta-un anys i sóc el primer que reconeix que no he assolit gaires fites importants; de fet, no n'he assolit cap que justifiqui que un perfecte desconegut pagui diners per llegir coses de la meua vida. El més genial que he fet, si més no en teoria, és llicenciar-me en Dret a Yale, una gesta que al J.D. Vance de tretze anys li hauria semblat increïble. Però hi ha unes dues-centes persones que fan el mateix cada any, i ja us asseguro ara que tampoc no us interessaria llegir res de la majoria de les seves vides. No sóc senador, ni governador ni exsecretari del govern. No he fundat cap empresa valorada en mil milions de dòlars ni cap ONG que es dediqui a canviar el món. Tinc una bona feina, estic feliçment casat, tinc una casa acollidora i dos gossos molt vitals.

En resum, doncs, no he escrit aquest llibre perquè hagi fet res extraordinari. Ben mirat, l'he escrit perquè he aconseguit una fita força ordinària, cosa poc habitual en bona part dels nois que creixen com vaig créixer jo. Perquè jo vaig créixer pobre en ple Cinturó de l'Òxid, en una localitat siderúrgica d'Ohio que ha estat perdent llocs de treball i esperances a dojo d'ençà que tinc memòria. Tinc — ho expressaré amb paraules suaus— una relació complexa amb els meus progenitors, un dels quals ha lluitat contra les addiccions pràcticament des que vaig néixer. Em van educar els avis, que ni tan sols tenien estudis de secundària, i només alguns parents llunyans de la meva extensa família han anat a la universitat. Les estadístiques constaten que als nois com jo els espera un futur negre; que, si la sort els somriu, no hauran de dependre de les prestacions socials, i que, si estan de pega, moriran d'una sobredosi d'heroïna, tal com l'any passat els va passar a desenes de persones del meu poble.

Jo era un d'aquests nois amb un futur negre. Vaig estar a punt de deixar l'institut i sucumbir a la ira i al ressentiment profunds que afectaven tothom que tenia al voltant. Ara la gent em mira, a mi, a la feina que tinc i a les meves referències d'universitat de l'Ivy League, i pensen que sóc una mena de geni, que només una persona extraordinària hauria pogut arribar al lloc que ocupo avui dia. Però, amb tot el respecte cap a les persones que ho pensen, considero que aquesta teoria és una bajanada. Amb independència de les meves aptituds, vaig estar

a punt d'engegar-ho tot a fer punyetes fins que un grapat de persones que m'estimaven em van salvar.

Aquesta és la història real de la meva vida i la raó per la qual he escrit aquest llibre. Vull que la gent sàpiga el que se sent quan estàs a punt de claudicar del tot i els motius que t'hi poden portar. Vull que la gent entengui el que passa en les vides dels pobres i l'impacte psicològic que la pobresa espiritual i material provoca en els seus fills. Vull que la gent entengui el somni americà tal com el vam trobar servidor i la meva família. Vull que la gent entengui com s'experimenta l'ascens social. I també vull que entengui una cosa que he après no fa gaire: que els fantasmes que hem deixat enrere els que hem tingut la sort de viure el somni americà encara ens persegueixen.

Al rerefons de la meva història hi ha un component ètnic.

En una societat com la nostra, tan amoïnada per la raça, molt sovint el vocabulari no transcendeix el color de la pell — «negres», «asiàtics», «el privilegi dels blancs»—. De vegades aquestes categories tan àmplies són útils, però per entendre la meva història cal fixar-se en els detalls. Encara que jo sigui blanc, no m'identifico amb els WASP (blancs anglosaxons i protestants) del nord-est. Sí que m'identifico, en canvi, amb els milions de nord-americans blancs de classe treballadora i d'ascendència escocesa i irlandesa que no tenen cap títol universitari. Per a aquestes persones, la pobresa és una tradició familiar: els seus avantpassats van ser jorna-

lers en l'economia esclavista del sud, i després parcers, i en acabat miners del carbó, i en èpoques més recents maquinistes i treballadors de fàbriques. Els nord-americans els anomenen *hillbillies*, *rednecks* (o *pagerols*) o *escòria blanca*. Jo els anomeno veïns, *amics* i *família*.

Els irlandesos i els escocesos constitueixen un dels subgrups més distintius dels Estats Units. Tal com un testimoni va observar: «Mentre viatjava pels Estats Units, els irlandesos i els escocesos m'han impressionat constantment com la subcultura regional més persistent i inalterable del país amb diferència.

Les seves estructures familiars, la seva religió i les seves idees polítiques, així com la seva vida social, romanen invariables si es comparen amb l'abandonament general de la tradició que ha afectat gairebé tots els altres llocs».¹ Aquesta acceptació tan representativa de la tradició cultural conté molts trets positius —un intens sentit de la lleialtat, una dedicació abnegada a la família i al país—, però també molts de negatius. No ens agraden els forasters ni les persones que són diferents de nosaltres, sigui per l'aspecte, per la conducta o, més important encara, per la manera de parlar. Per entendre'm has de ser conscient que sóc un hillbilly escocès-irlandès de soca-rel.

Si l'etnicitat és una cara de la moneda, la geografia n'és l'altra. Quan la primera onada d'immigrants escocesos i

1. Razib Khan, «The Scots-Irish as Indigenous People», Discover, 22 de juliol del 2012, <http://blogs.discovermagazine.com/gnxp/2012/07/the-scots-irish-as-indigenous-people/#.VY8zEBNViko>.

irlandesos va desembarcar al Nou Món al segle XVIII, es va sentir profundament atreta pels Apalatxes. És una regió certament extensa — va d'Alabama a Geòrgia, al sud, i d'Ohio a parts de Nova York, al nord—, però la cultura dels Grans Apalatxes està summament cohesionada. La meua família, dels turons de l'est de Kentucky, es defineix com a hillbilly, però Hank Williams, Jr. — nascut a Louisiana i resident a Alabama— també s'identifica com a hillbilly en el seu himne rural blanc «A Country Boy Can Survive». Va ser la reorientació política dels Grans Apalatxes, de demòcrates a republicans, el que va redefinir la política nord-americana després de Nixon. I és als Grans Apalatxes on la fortuna dels blancs de classe treballadora sembla més lúgubre. De l'escassa mobilitat social a la pobresa, passant pel divorci i l'addicció a les drogues, el meu poble és un focus de desesperació.

No és sorprenent, doncs, que siguem pessimistes de mena. Sí que sorprèn més, en canvi, que, tal com han constatat algunes enquestes, els blancs de classe treballadora siguin el segment més pessimista dels Estats Units. Fins i tot més que els immigrants llatins, molts dels quals pateixen una pobresa indescriptible. Més pessimista també que els afroamericans, les perspectives materials dels quals continuen sent inferiors a les dels blancs. Tot i que la realitat permet un cert grau de cinisme, el fet que els hillbillies com jo vegin el futur més magre que molts altres grups — incloent-n'hi alguns que estan clarament més deseparats que nosaltres— deixa entreveure que passen altres coses.

I, efectivament, és així. Socialment parlant, estem més aïllats que mai, i transmetem aquest aïllament als nostres fills. La nostra religió ha canviat: està construïda al voltant d'esglésies farcides de retòrica impulsiva, però desproveïdes del suport social necessari perquè els nens pobres tirin endavant. Som molts els que hem abandonat la mà d'obra o hem optat per no canviar de lloc de residència a la recerca d'oportunitats més bones. Els nostres homes pateixen d'una singular crisi de masculinitat en què alguns dels trets inculcats per la nostra cultura els dificulta reeixir en un món canviant.

Quan esmento les penalitats que afecten la meua comunitat, sovint ensopgo amb una explicació que, si fa no fa, diu: «És evident, J.D., que les perspectives de la classe treballadora blanca han empitjorat, però estàs posant el carro davant dels bous. Es divorcien més, es casen menys i se senten menys feliços perquè les seves oportunitats econòmiques han minvat. Si tinguessin un accés més fàcil als llocs de treball, altres apartats de la seva vida també millorarien». Temps enrere jo també era d'aquest parer, i durant la meua joventut hi volia creure desesperadament. Té sentit. No tenir feina és estressant, i no tenir prou diners per viure encara ho és més. A mesura que el centre de producció de l'Oest Mitjà industrial s'ha anat buidant, la classe treballadora blanca ha perdut tant la seguretat econòmica com la residència estable i la vida familiar que aquesta seguretat proporciona.

Però l'experiència pot ser un mestre complicat, i m'ha ensenyat que aquesta història sobre la inseguretat econò-

mica és, en el millor dels casos, incompleta. Fa uns quants anys, l'estiu abans que comencés a estudiar Dret a Yale, vaig buscar una feina a jornada completa per finançar-me el trasllat a New Haven, Connecticut. Un amic de la família em va proposar que treballés per a ell en una empresa mitjana de distribució de rajoles que tenia la seu a prop de la meua localitat. Les rajoles pesen moltíssim, entre un quilo i mig i tres quilos cadascuna, i és habitual que les empaquetin en caixes de vuit o dotze peces. La meua primera tasca va consistir a aixecar les rajoles fins a un palet i preparar el palet per al trasllat. No era una feina fàcil, però em pagaven tretze dòlars l'hora i necessitava els calés, així que vaig acceptar l'oferta i vaig fer tants torns i tantes hores extra com vaig poder.

L'empresa de rajoles tenia una dotzena d'empleats i gairebé tots feia molts anys que hi treballaven. Hi havia un paio que compaginava dues feines a jornada completa, però no pas perquè les necessités, sinó perquè la segona feina, a l'empresa de rajoles, li permetia perseguir el seu somni: ser pilot d'avions. Al meu poble, tretze dòlars l'hora eren diners, per a un solter — un pis digne costava uns cinc-cents dòlars al mes—, i l'empresa de rajoles oferia augments de tant en tant. Tots els empleats que hi treballaven des de feia anys cobraven pel cap baix setze dòlars l'hora en una economia en retrocés, la qual cosa equivalia a uns ingressos anuals d'uns 32.000 dòlars, molt per damunt del llindar de pobresa, fins i tot per a una família. Malgrat aquella situació relativament estable, als caps els resultava impossible trobar un tre-

ballador fix que ocupés el meu lloc al magatzem. Quan me'n vaig anar, al magatzem hi treballaven tres homes; amb vint-i-sis anys, jo era el més gran amb diferència.

Un paio que anomenaré Bob s'havia incorporat al magatzem de rajoles pocs mesos abans que jo. En Bob tenia dinou anys i la seva xicoteta estava embarassada. El gerent va tenir la deferència d'oferir una feina de secretària a la noia: només havia de contestar trucades. Tots dos eren uns treballadors pèssims. La noia no anava a treballar un dia de cada tres, i mai no avisava per endavant. Tot i que li van advertir unes quantes vegades que canviés d'actitud, només va durar uns quants mesos més. En Bob, per la seva banda, no apareixia per la feina com a mínim un dia a la setmana, i rarament arribava a l'hora. Per acabar-ho d'adobar, sovint feia tres o quatre pauses al dia per anar al lavabo, on de vegades es quedava més de mitja hora seguida. La situació va empitjorar tant que, poc abans que jo marxés de l'empresa, un altre empleat i jo vam convertir la situació en un joc: quan en Bob anava al lavabo, posàvem un cronòmetre en marxa i ens dedicàvem a cridar els temps pel magatzem: «Trenta-cinc minuts! », «Quaranta-cinc minuts!», «Una hora!».

Finalment, també van acomiadar en Bob. Quan l'hi van comunicar, es va enfrontar amb l'encarregat i li va etzibar: «Com m'ho pots fer, això? Que no ho saps, que la meva xicoteta està embarassada? ». I no va ser l'únic: com a mínim dues persones més, entre les quals un cosí d'en Bob, van ser acomiadades o van deixar la feina durant el poc temps que vaig passar al magatzem de rajoles.

Quan parles d'igualtat d'oportunitats, no pots ometre històries com aquesta. Els economistes que guanyen premis Nobel es capfiquen per la decadència de l'Oest Mitjà industrial i per l'abandonament del centre econòmic dels treballadors blancs. El que volen dir és que les feines industrials s'han desplaçat a l'estranger i que a les persones sense cap titulació universitària els costa més obtenir feines de classe mitjana. És veritat, i a mi també m'amoïna. Però aquest llibre parla d'una altra cosa: del que passa a les vides de persones reals quan l'economia industrial s'enfonsa; de la pitjor reacció possible a unes circumstàncies adverses; d'una cultura que, en comptes de contrarestar la desintegració social, l'esperona cada vegada més.

Els problemes que vaig presenciar al magatzem de rajoles són molt més profunds que les tendències macroeconòmiques i les polítiques que es practiquen. Massa joves immunes a la feina dura. Bones feines impossibles de cobrir durant una bona temporada. I un noi jove amb una necessitat imperiosa de treballar — havia de mantenir una futura esposa i la criatura que venia— renunciant amb tota la irresponsabilitat del món a una bona feina amb una cobertura sanitària excel·lent. I el més pertorbador del cas és que després de tot va pensar que li havien fet una mala jugada. Aquí hi ha falta de voluntat: la sensació que tens un control escàs sobre la teva vida i una predisposició a culpar tothom que no siguis tu. Això no té res a veure amb el paisatge econòmic general dels Estats Units contemporanis.

Val la pena apuntar que, tot i que em concentro en el segment de població que conec — els blancs de classe treballadora amb lligams als Apalatxes—, no dic que siguem més dignes de compassió que altres persones. Aquesta no és cap història de les raons per les quals els blancs tenen més motius per queixar-se que la població negra o qualsevol altre grup. Dit això, espero que els lectors d'aquest llibre en puguin extreure una idea de l'afectació que la classe social i la família exerceix en els pobres sense filtrar les seves opinions a través d'un prisma racial. Segons molts analistes, termes com *reina de les prestacions socials* evoquen imatges injustes d'una mare negra i indolent que viu gràcies al subsidi d'atur. Els lectors d'aquest llibre s'adonaran de seguida que hi ha poca relació entre aquest espectre i els meus arguments: he conegut moltes reines de les prestacions socials; de fet, n'hi havia que eren veïnes meves, i totes eren blanques.

Aquest llibre no és cap estudi acadèmic. Els últims anys, William Julius Wilson, Charles Murray, Robert Putnam i Raj Chetty han escrit tractats interessants i ben documentats que han demostrat que la mobilitat ascendent va caure als anys setanta i mai no es va acabar de recuperar, que algunes regions n'han sortit molt més mal parades que d'altres (els Apalatxes i el Cinturó de l'Òxid, ves quina sorpresa, obtenen unes puntuacions molt baixes), i que molts dels fenòmens que he vist durant la meua vida existeixen en tota la societat. Podria discrepar mínimament d'alguna conclusió, però han de-

mostrat d'una manera convincent que els Estats Units tenen un problema. Tot i que faig servir dades, i que de tant en tant em baso en estudis acadèmics per sostenir arguments, el meu objectiu principal no és convèncer-te d'un problema documentat. El meu objectiu principal és explicar-te una història real de com t'afecta aquest problema quan t'envolta el coll com una soga des que has nascut.

No puc explicar aquesta història sense recórrer als personatges que han coprotagonitzat la meua vida. Per tant, aquest llibre no són tan sols unes memòries personals, sinó familiars; una història d'oportunitats i d'ascens social vista a través dels ulls d'un grup de hillbillies dels Apalatxes. Fa dues generacions, els meus avis eren pobres com rates i estaven enamorats. Es van casar i es van traslladar al nord amb l'esperança de fugir de les terribles penalitats que els envoltaven. El seu nét (jo) es va llicenciar en una de les institucions educatives més selectes del món. Aquesta és la versió reduïda de la història. La llarga és a les pàgines següents.

Tot i que de vegades he modificat noms de persones per protegir-ne la intimitat, aquesta història és, fins on m'arriben els records, un retrat fidedigne del món que he presenciat. No hi ha personatges col·lectius ni drecceres narratives. En els casos que he pogut, he corroborat els detalls amb documentació — butlletins, cartes manuscrites, notes en fotografies—, però estic segur que aquesta història és tan fal·lible com qualsevol record humà. De fet, quan vaig demanar a la meua germana

que en llegís un manuscrit previ, l'escrit va desfermar una conversa de mitja hora per la possibilitat que hagués desplaçat un esdeveniment cronològicament. Hi he deixat la meva versió, no perquè pensi que la meva germana té mala memòria (de fet, considero que la té més bona que jo), sinó perquè trobo que també es pot extreure algun aprenentatge de la manera com he organitzat els esdeveniments dins el meu cap.

Tampoc no sóc un observador imparcial. Gairebé totes les persones de les quals llegiràs alguna cosa tenen defectes considerables. N'hi ha que han intentat assassinar altres persones, i fins i tot n'hi ha que se'n van sortir. També n'hi ha que han maltractat els seus fills físicament i/o psicològicament. També n'hi ha unes quantes que consumeixen (i consumeixen) drogues. Però són persones que estimo, fins i tot aquelles a les quals no dirigeixo la paraula per conservar la salut mental. I si et deixo amb la impressió que en la meua vida hi ha gent dolenta, doncs em sap greu tant per tu com per les persones retratades d'aquesta manera. Perquè en aquesta història no hi ha dolents. Només una colla heterogènia de hillbillies que malden per trobar el seu camí, tant per al seu bé com, gràcies a Déu, per al meu.